

2019 m. prognozuojamas elektros kainų šuolis ne tik vartotojams, bet ir verslo segmente. Tačiau į brangstančios elektros poveikį verslui reikia žiūrėti ne vien per elektros kainų prizmę, bet plačiau. Iš tikrųjų, išlaidos energetikai sudaro gana nedidelę dalį visoje verslo kaštų struktūroje. Analizuojant Lietuvos statistikos departamento duomenis, galima pastebėti, kad 2017 m. išlaidos energetikos produktams sudarė 4 proc. nuo visų Lietuvos įmonių kaštų, pramonėje – 3 proc.; didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje – apskritai mažiau nei 1 proc. nuo visų įmonių kaštų. Šioje statistikoje negatyviai išsiskiria tik transporto sektorius, kur išlaidos energetikos produktams siekia 17 proc. nuo visų kaštų – tačiau čia, tikėtina, dominuoja išlaidos degalams.

Tačiau pagrindinė rizika Lietuvos verslui slypi keliuose svarbiuose aspektuose. Pirma – įmonių kaštus didina ne tik brangstantys energetiniai ištekliai, bet ir kiti kaštų aspektai, o ypač – sparčiai augantys darbuotojų išlaikymo kaštai. Antra – šiemet fiksuojami silpni Europos Sąjungos ekonomikos augimo rodikliai, kurie, kartu su aršia konkurencija, neleis Lietuvos verslui kelti eksporto produkcijos kainų. Visa tai reiškia, kad šiuo metu Lietuvos įmonės, o ypač eksportuotojai, yra įspausti į kainodaros žirkles, kai fiksuojamas gana ženklus veikos sąnaudų augimas, bet galimybės perkelti šias didėjančias sąnaudas ant vartotojų pečių yra ribotos.

Dėl kylančių atlyginimų pastaruoju metu itin sparčiai didėja darbuotojų išlaikymo kaštai ir jų dalis bendroje verslo sąnaudų struktūroje. Pavyzdžiui, jeigu 2013 m. išlaidos darbuotojų išlaikymui sudarė 12 proc. nuo visų Lietuvos verslo kaštų, 2017 m. išlaidos darbuotojų išlaikymui jau sudarė 16 proc. nuo visų įmonių kaštų; pramonėje darbuotojų išlaikymo kaštų svoris padidėjo nuo 10,3 proc. 2013 m. iki 16 proc. 2017 m.; vidaus prekyboje – nuo 6,4 proc. 2013 m. iki 7,5 proc. 2017 m.; transporto sektoriuje – nuo 16,6 proc. 2013 m. iki 21 proc. 2017 m.

Paradoksalu, bet brangstanti elektra bei sparčiai augančios darbuotojų išlaikymo išlaidos tam tikra prasme turės teigiamos įtakos Lietuvos verslui – per augantį įmonių dėmesį veiklos efektyvumo ir produktyvumo didinimui. Kuo sparčiau didės įmonių sąnaudos, tuo labiau tai skatins verslą ieškoti įvairių veiklos efektyvumo didinimo šaltinių, investuoti į efektyvius veiklos procesus, modernesnę bei išmanesnę gamybos įrangą ir t.t. Tačiau didėjantis verslo dėmesys veiklos efektyvumo didinimui gali paveikti vieną iš Lietuvos darbo rinkos komponentų – užimtumo lygį. Paprastai kalbant, brangstanti elektra ir augantys darbuotojų išlaikymo kaštai gali reikšti, kad užimtumo lygis Lietuvos darbo rinkoje jau greitai gali pasiekti piką ir toliau užimtųjų skaičius neaugs arba augs itin ribotai. Jau šiemet privačiame sektoriuje užimtųjų skaičius auga kukliai: pavyzdžiui, nepaisant spartaus pervežimų apimčių augimo, šiemet darbuotojų skaičius transporto sektoriuje liko nepakitęs; nors metams einant į pabaigą vidaus prekybos apimčių augimas siekia beveik 8 proc., šiemet darbuotojų skaičius

didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuje padidėjo tik 0,8 proc.; pramonėje darbuotojų skaičius šiemet išaugo kiek daugiau nei 3 proc., tuo metu kai gamybos apimtys išaugo 7 proc. Labai tikėtina, kad įtakos šių metų silpnam užimtųjų skaičiaus augimui turėjo ne tik didelis darbo jėgos trūkumas, bet ir stiprėjantis verslo fokusas į veiklos efektyvumo didinimo būdus. Pavyzdžiui, Lietuvos pramonė šiuo metu pagamina maždaug 50 proc. daugiau produkcijos nei prieš krizę – bet tai padaro su 12 proc. mažesniu darbuotojų skaičiumi.

Šiuo metu užimtumo lygis Lietuvoje siekia 72 proc., o tai reiškia, kad 72 proc. nuo visų darbingo amžiaus gyventojų yra užimti darbo rinkoje (turi darbą), ir tai yra rekordiškai didžiausia reikšmė nuo šio rodiklio skaičiavimo pradžios (1998 m.). Palyginimui, prieš krizę pasiektas užimtumo lygio pikas siekė 65,5 proc. Iš vienos pusės, erdvės dar labiau padidinti užimtumo lygį Lietuvoje tikrai yra – pavyzdžiui, trečiąjį 2018 m. ketvirtį Lietuvoje buvo beveik 19 tūkst. laisvų darbo vietų samdomiems darbuotojams, iš jų 4,4 tūkst. pramonėje, 2,7 tūkst. prekyboje, 2,1 tūkst. transporto sektoriuje. Bet augančių sąnaudų spaudimas gali reikšti, kad įmonės savo dėmesį fokusuos ne į darbuotojų skaičiaus didinimą, bet į produktyvumo didinimą – dėl ko trumpu laikotarpiu užimtumo augimas gali stipriai sulėtėti.

Aleksandras Izgorodinas

SME Finance patarėjas ekonomikai

